

Інститут наукових студій націоналізму
Кафедра теоретичної та прикладної економіки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»
Науково-дослідний інститут українознавства МОН України
МБУ Центр національного відродження ім. Степана Бандери
Інститут суспільних досліджень
Поступовий гурт франківців

ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

**МАТЕРІАЛИ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**ІВАНО-ФРАНКІВСЬК,
12–13 ЖОВТНЯ 2018 р.**

Івано-Франківськ
Лілея НВ
2018

ББК 63.3 (4 УКР) 6+66.2(4 УКР) +87.6
Е 45

Економічний націоналізм. Матеріали VIII всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ, 12–13 жовтня 2018 р. / Наук. ред. О. М. Сич. — Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2018. — 368 с.

У збірнику праць учасників конференції розглядаються економічні аспекти в теорії і практиці українського націоналізму. Автори збірника пропонують своє бачення шляхів розвитку економічної політики українського націоналізму на сучасному етапі становлення Української держави. Для науковців, студентів ВНЗ та широкого загалу читачів.

Рецензенти:

Баланюк І.Ф. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» (м. Івано-Франківськ).

Райківський І. Я. — доктор історичних наук, завідувач кафедри історії України ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» (м. Івано-Франківськ).

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту українознавства МОН України
(протокол №6 від 27 вересня 2018 р.).*

Текст подається мовою оригіналу та в редакції авторів

Автори статей, 2018

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЕКОЛОГІЧНОГО НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМУ**

У статті розглянуто екологічний неопротекціонізм як форму сучасного протекціонізму, його прояви. Досліджено стратегії екологічного розвитку країн з позиції неопротекціонізму. Доведено необхідність активізації процесів екологізації, зокрема металургійної галузі України з урахуванням відповідного досвіду екологізації прогресивних країн світу та за умов необхідності реалізації стратегії сталого розвитку країни в цілому.

Ключові слова: екологізація, екологічна політика, протекціонізм, екологічний неопротекціонізм.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах посилення конкуренції та погіршення стану навколишнього природного середовища чинник екологізації стає дедалі більш актуальним і пріоритетним. Реалізація стратегії сталого розвитку неможлива без екологізації економіки, тобто без перетворення економіки, спрямування її на зменшення деструктивного впливу процесів виробництва та споживання товарів і послуг. До того ж посилення світової конкуренції спонукає до пошуку нових інструментів протекціонізму задля збереження позицій країни на світовій арені.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанням екологізації, зокрема галузевої та територіальної, присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких В.І. Андрейцев, Н.О. Багай, Л.Г. Мельник, В.О. Паламарчук, І.А. Дубович, А.Г. Цибуляк, Н.Г. Гахович, М.В. Шульга та ін. Сучасний неопротекціонізм, зокрема екологічний, досліджували Н.В. Резнікова, В.Г. Панченко, О.А. Довгаль, проте окремі аспекти екологізації та їх вплив на національні інтереси країни потребують подальших розробок.

Постановка задачі. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в обґрунтуванні необхідності екологізації виробництва як одного з інструментів неопротекціоністської екологічної політики України.

Викладення основного матеріалу дослідження. На сьогодні сфера використання протекціонізму розширюється, вона охоплює вже не

тільки сферу обігу й матеріального виробництва, а й сферу послуг, трудову, інноваційну та інтелектуальну сферу, сферу соціальних комунікацій. В сучасних умовах окрім торгівельного й промислового протекціонізму розвивається аграрний, фінансовий, туристичний, соціальний, культурний протекціонізм, що дозволяє констатувати формування нової якості відповідної політики й виникнення нової фази її розвитку — неопротекціонізму.

Сучасний неопротекціонізм спрямований не на обмеження іноземної конкуренції, а на створення умов для формування на внутрішньому ринку ефективного конкурентного середовища. В цьому сенсі неопротекціонізм має за мету не тільки підтримку національного виробника й експортера, а й захист інтересів вітчизняного споживача. Тому сьогодні особливе значення мають не виключно митно-тарифні методи неопротекціонізму, а більш широкий інструментарій державного регулювання економіки, до яких зокрема відноситься:

- урядова антимонопольна політика;
- державний контроль цінової політики вітчизняного виробника;
- ефективна політика стимулювання інновацій;
- розвиток логістичних систем, торгово-промислової й транспортної інфраструктури;
- забезпечення податково-кредитного стимулювання;
- диверсифікація промислового виробництва й вітчизняного експорту;
- розвиток промисловості шляхом створення регіональних кластерів тощо.

Разом з цим, слід зазначити, що на думку окремих вітчизняних вчених сучасний неопротекціонізм не підпадає під класичні прояви, задокументовані світовими інституціями, має гібридні форми й проявляється у інституційному, ідеологічному, інтеграційному, регуляторному, екологічному, ринково-орієнтованому, факторному, інфраструктурному, монетарному, валютному, фінансовому, борговому видах [1].

У зв'язку з глобальними змінами, загостренням екологічних проблем, соціальними потрясіннями перед людством постало питання про зміну свого ставлення до навколишнього природного середовища. Основним критерієм ефективного розвитку світової спільноти сьогодні стала необхідність збалансованого соціально-економічного, технологічного, фінансового, політичного розвитку та темпів використання природних ресурсів. Все це актуалізує посилення процесів екологізації та виділення екологічного неопротекціонізму як форми ідеологічного та інституційного

неопротекціонізму, що виступає інструментом регулювання відносин структурної та технологічної залежностей.

До проявів екологічного неопротекціонізму відносять: інституційне регулювання кліматичної проблеми; запровадження високих екологічних стандартів, що блокують доступ на внутрішні ринки; маніпулювання обсягами експорту сировини, видобуток якої супроводжується високими викидами CO₂; субсидування галузей альтернативної енергетики [2, с. 110].

Екологічний неопротекціонізм базується на стратегіях екологічного розвитку країн, зокрема на: стратегії національного регулювання; стратегії дерегулювання; стратегії національного контролю. У діапазон функцій національного регулювання екологічно збалансованого господарювання входять такі основні завдання:

- розробка принципів фінансування природоохоронних заходів;
- розвиток інституційної структури цільового резервування фінансових і кредитних ресурсів;
- формування ринку екологічних послуг;
- вдосконалення правової бази з урахуванням специфіки економічних і екологічних цілей сталого розвитку;

Стратегія дерегуляції. Проведення політики дерегулювання дозволяє змінити засоби і механізми національного втручання, знайти баланс між екологічною якістю і економічною конкуренцією, що є в той же час наслідком підвищення відповідальності держави за охорону навколишнього середовища. Саме в цьому контексті політика дерегулювання дозволяє вирішити цілий ряд проблем щодо збереження навколишнього середовища.

Стратегія національного контролю. Відповідно до принципу субсидіарності держава може вибирати ті механізми і способи контролю, які допомагають краще виконувати функції збереження навколишнього середовища і екологічної безпеки. Так, у Великобританії система контролю навколишнього середовища діє, спираючись на кримінальне та загальне право, а головним контролюючим органом є Агентство з навколишнього середовища, яке працює з 1996 р. В його розпорядженні знаходяться найрізноманітніші засоби впливу на порушників правил і стандартів.

В інших країнах ЄС існує система штрафів, причому штрафи і податки є доповненням до законів про пряме національне регулювання. Наприклад, у Франції такі податки існують з 1968 року, а доходи використовуються на цілі екологічної політики. У Німеччині податки вводить адміністрація земель, що використовує їх доходи на покриття

комунальних витрат і поліпшення якості навколишнього середовища: ґрунту, води і атмосферного повітря. Аналогічна ситуація спостерігається в Нідерландах, Бельгії, Іспанії та Португалії [3].

Стратегія наднаціонального контролю може бути застосована для регіональних угруповань. Так, наприклад, Європейська комісія з охорони навколишнього середовища запропонувала країнам ЄС прийняти нову директиву про контрольні функції Європейського союзу з охорони природних ресурсів та збереження навколишнього середовища європейського континенту, в якій у майбутньому буде робитися акцент на контрольні наднаціональні функції.

В основі стратегії наднаціонального контролю ЄС в даний час лежать в основному ринкові механізми екологічних штрафів, на додаток до кількісного регулювання, наприклад, викидів, скидів і концентрацій забруднюючих речовин, а також за рахунок введення загальних норм і стандартів якості.

Таким чином, екологічний неопротекціонізм ґрунтується, перш за все, на впровадженні нормативних вимог сталого розвитку. В даний час в якості основного інструментарію екологічної неопротекціоністської політики найбільшого поширення набули такі: оцінка стану і контроль якості природного середовища; екологізація всіх сфер господарської діяльності; вдосконалення системи екологічної освіти; вирішення проблем утилізації промислових і побутових відходів; формування і реалізація екологічної політики.

Основним інструментом реалізації засад екологічного неопротекціонізму є екологізація, найбільш розповсюдженим розумінням якої є розуміння екологізації як процесу постійного і послідовного запровадження правових, економічних, технічних, технологічних та управлінських рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів, поліпшувати чи зберігати якість природного середовища.

Враховуючи специфіку економіки України та переважання в ній важких галузей промисловості, зокрема металургійної, на яку припадає 27% експорту країни й 23,4% забруднення атмосфери, виникає необхідність активізації процесів екологізації саме підприємств металургійної галузі [4]. Екологізацію підприємств гірничо-металургійного комплексу необхідно проводити у кількох напрямках:

- по-перше, екологізація процесів надрокористування (підвищення ступеня видобування корисних копалин, комплексна переробка, скорочення втрат ресурсів при транспортуванні і, особливо, при первинній переробці);

- по-друге, екологізація об'єктів споживання, які втратили свою споживчу вартість з точки зору їх подальшої утилізації (утилізація всіх компонентів сировини, що видобувається, використання відходів промислового характеру);

- по-третє, безпосереднє використання суспільством навколишнього середовища (рекультивація земель, створення екологічної інфраструктури, скорочення викидів, скидів тощо).

Враховуючи досвід розвинутих країн світу (Японії, Німеччини, Фінляндії тощо) щодо нейтралізації негативного впливу технологій на навколишнє середовище, доцільним є використання таких основних напрямків механізму екологізації:

- відстрочка від сплати податків і пільгове оподаткування надрокористувачів, що переробляють техногенні мінеральні утворення при одночасному посиленні екологічних платежів;

- пільгове кредитування під лізинг природоохоронного обладнання;

- екологічно орієнтована політика субсидій;

- патентне забезпечення надрокористувачів з метою впровадження нової техніки і технологій;

- коригування діяльності з передачі прав надрокористування.

Отже, необхідність екологізації вітчизняного металургійного виробництва є більш ніж очевидною. Екологізація як інструмент реалізації неопротекціоністської екологічної політики сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробника, розширенню доступу на нові ринки відповідної продукції, де запровадженні більш високі екологічні стандарти; сприятиме реалізації базових умов стратегії сталого розвитку, щодо забезпечення належних умов проживання населення, зниженню частки хворих та показників смертності.

Література:

1. Резнікова Н.В. Політика економічного націоналізму: від витоків до нових варіацій економічного патріотизму / В.Г. Панченко, Н.В. Резнікова // Економіка і держава. — № 8 (серпень). — 2017. — С. 5—11.

2. Панченко В.Г. Від протекціонізму до неопротекціонізму: нові виміри ліберального регулювання / В.Г. Панченко, Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. — 2017. — № 2 (27). — С. 95—117

3. Мітюшкіна Х.С. Теорія і практика екологізації міжрегіонального співробітництва / Х.С. Мітюшкіна, Г.О. Черніченко // Вісник МДУ. Серія: Економіка. — 2016. — Випуск 12. — С. 142—152.

4. Навколишнє середовище. Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

The article considers ecological neoprotectionism as a form of modern protectionism and its peculiarities. The strategies of countries' ecologic development in the context of neoprotectionism are investigated. The necessity of activation of ecologization processes, in particular of metallurgical industry of Ukraine, is proved, taking into account the relevant experience of the progressive countries' ecologization and in terms of implementation of the country's sustainable development strategy in general.

Key words: *ecologization, ecologic policy, protectionism, ecological neoprotectionism.*

УДК 327

Юрій Олійник
(м. Київ)

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА БАГАТСТВА НАЦІЇ В УМОВАХ АСОЦІАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Автор розкриває важливість зовнішньої торгівлі у розвитку економіки. Аналізуються процеси останніх років у освоєнні українським виробником нових ринків, переважно у сфері аграрного виробництва. Постулюється необхідність диверсифікації експорту та орієнтації на перспективні азіатські та африканські ринки.

Ключові слова: *експорт, нові ринки, торгівельна асоціація*

Десятиліттями тривають дискусії на тему причин економічного зростання та матеріального добробуту в різних державах. Загалом магістральні напрямки продовжують думки економістів ще з XVIII ст., а подекуди й раніше. Обговорюються питання вільного ринку і протекціонізму, ставки на власне виробництво товарів з високою доданою якістю та можливості продажу дешевих природних ресурсів (на чому, наприклад, спеціалізується Російська Федерація). Відповідно і на українському ґрунті висловлюють різноманітні рекомендації для уряду, пишуть експертні сценарії розвитку соціоекономічної системи.